

Environmentální udržitelnost golfových hřišť v Česku

Heřmanová, E.: Environmental Sustainability of Golf Courses in the Czech Republic. Životné prostredie, 2012, 46, 6, p. 316 – 319.

The study is devoted to environmental issues of golf, that both approaches the main environmental risks of construction and maintenance of golf courses (water management, pesticide use, growing lawns, technical facilities) as well as other impacts on the Czech countryside. This paper tries to answer the question whether the golf course (greens) are rather negative or positive element for the environment and local ecosystems. Furthermore, this paper trying to outline the main trends of the friendly golf and possible vision for the development of sports industry in the future.

Key words: ecology, golf courses, Czech Republic

Golf je sportem, který byl vytvořen vesničany ve Skotsku, sportem jenž byl později zakázán a následně znovu povolen anglickým králem, když si jej oblíbila šlechta. V prvotním období spíše smazával sociální rozdíly mezi lidmi, později se pro řadu lidí stal symbolem sociálního statusu, pro další nejen zábavou či relaxací, ale i profesionální obživou. Současný golf je prosperujícím „průmyslovým“ odvětvím, produkujícím golfové vybavení, budujícím hřiště a podporujícím golfovou turistiku, a to v celosvětovém měřítku. Jeho obliba globálně a neustále vzrůstá, takže zapustil kořeny i v takových oblastech, kde nikdy předtím neměl žádnou tradici.

V Česku je počátek golfu spojený s rokem 1898 s Císařskou loukou v Praze, kdy zde byli spatřeni první golfisté a s prvními golfovými hřišti vybudovanými v roce 1904 v údolí říčky Teplé v Karlových Varech a o rok později v Mariánských Lázních. Počet hráčů v první čtvrtině 20. století byl nepatrný, a to i přes založení prvního českého golfového klubu *Golf Club Praha* v roce 1926. Významná hřiště meziválečného období se kromě výše jmenovaných nacházela i ve slovenských Piešťanech a Tatranské Lomnici, v roce 1938 bylo otevřeno nové golfové hřiště v Klánovicích u Prahy. Válečné události a poválečné období znamenaly výrazný útlum všech golfových aktivit. Teprve v roce 1960 bylo znovuobnoveno golfové hřiště v Karlových Varech, přičemž díky „Pražskému jaru“ sem mohli na

turnaje zajíždět i golfisté z Evropy. V roce 1966 byl golf uznán jako samostatné sportovní odvětví, byl založen Československý golfový svaz, který se stal členem EGA (Evropské golfové asociace). V sedmdesátých a osmdesátých letech 20. století se golf rozvíjel uměřeně skromným finančním prostředkům a statutu individuálního sportu. Po rozdělení Československa pak došlo k výraznému rozvoji golfu, výstavbě či obnově golfových hřišť, a to na obou stranách hranice (na Slovensku zejména v okolí Piešťan, Bratislavy a Košic).

Obrovský boom golfu v Česku v posledních dvou desetiletích, kdy jsme se z hlediska počtu, ale i kvality hřišť ocitli na čelních místech v rámci zemí střední a východní Evropy, snad nejvýstižněji charakterizují údaje v tab. 1, v níž jsou zachyceny počty outdoorových znormovaných hřišť a registrovaných hráčů v období let 1990 – 2012. Nejnovější údaje z konce roku 2012 hovoří již o devadesáti šesti golfových areálech.

Tato hřiště ale pokrývají území Česka relativně nerovnoměrně, přednostně se staví v ekonomicky vyspělejších a lidnatějších regionech, v blízkosti velkých aglomerací. Jedním z důvodů je patrně i to, že golf je dnes výrazně „městským sportem“, resp. to, že lidé z menších měst a venkovských obcí golfu příliš neholdují. Celorepublikově je pak určitý nedostatek konstatován v oblasti veřejných, tj. veřejnosti volně přístupných hřišť.

Environmentální rizika a kritika golfu

V obecné rovině lze hlavní environmentální rizika, spojená s výstavbou a provozem golfových hřišť, vztáhnout k záboru prostoru, ke zvýšené potřebě vodních zdrojů, k nadměrnému užívání pesticidů, k užívání nepůvodních či geneticky upravených druhů travin, k vytváření nepřirozených lokálních ekosystémů a k nutnosti vybudování technického zázemí a další infrastruktury (včetně příjezdových cest, parkovišť, šaten apod.). Stručně shrnuto, golfová hřiště jsou často vnímána jakožto umělé útvary vložené do původní přírodní krajiny, které celkově životní prostředí více nebo méně poškozují.

Mezi hlavní světové instituce vystupující proti golfu a dalšímu budování golfových hřišť ve stávajícím pojetí patří např. *Asian Tourism Network* (ANTENNA) se sídlem v Thajsku, *Asia-Pacific People's Environmental Network* (APPEN) v Malajsii a *Global Network for Anti-Golf Course Action* (GNAGA) v Japonsku. Tyto instituce spojily své síly na *World No-Golf Day* (29. dubna 1993), aby spustily kampaň *Global Anti-Golf Movement* (GAG 'M) (<http://www.antigolf.org/english.html>). V Česku se zatím žádná silná protigolfová, ekologicky motivovaná hnutí nevytvořila.

Zábor a estetika prostoru

Z hlediska prostorových nároků na vybudování různých typů golfových hřišť se uvádí, že pro golfovou akademii (*driving range*) je potřeba asi pětihektarový pozemek, pro krátké hřiště (par3) asi desetihektarový pozemek; devítijamkové hřiště pak vyžaduje pozemek o rozloze 20 až 40 ha, osmnáctijamkové hřiště pak 50 až 60 ha. Ne každý pozemek je ovšem pro výstavbu golfového hřiště vhodný, důležité jsou pedologické, geomorfologické a geologické podmínky, lokální topografie, tj. expozice a svažitost terénu, mikroklimatické a povětrnostní podmínky, příslušnost k zátopové oblasti, blízkost a vydatnost přirozených vodních zdrojů, začlenění pozemku do územního systému ekologické stability (ÚSES), příslušnost do pásma hygienické ochrany a také do systému územní památkové ochrany či ochrany přírody.

Přestože jsou golfová hřiště součástí krajiny, často nemusí působit přirozeně, neboť se jí svým umělým a někdy i vyumělkovaným charakterem vzdalují. Nejčastěji jsou v této souvislosti kritizovány nadměrné a často i zbytečné přesuny hmot za účelem vytváření umělých překážek a také tzv. travní fetišismus spočívající ve snaze o až nepřirozený (stále zelený a dokonalý) vzhled travního porostu. Takováto přehnaně „dokonalá“ hřiště totiž ztrácejí něco ze své autenticity, vizuální zajímavosti a přirozené krásy.

Na tomto místě nelze nezmínit i druhou, pozitivnější stranu mince a tou je výstavba golfových hřišť

Golfový areál Botanika (Horní Bezděkov, Unhošť, 2008).
Foto: Dušan Piederma

v ekologicky problémových lokalitách, tj. v prostorách bývalých skládek, brownfieldů apod. V takovýchto případech golfová hřiště představují nejen vhodný způsob revitalizace krajiny, ale mnohdy vytvářejí i nové rekreační a pracovní možnosti pro místní obyvatele. Mezi příklady takovýchto golfových hřišť vybudovaných na původních skládkách patří v zahraničí např. *Golf Club Eretaue*, Neuss ve Spolkové republice Německo či *Grand Littoral*, Dunkerque ve Francii. V Česku lze uvést např. areál u Kunětické hory (vzniklý na bývalém úložišti popílku tepelné elektrárny Opatovice), Starou Boleslav (areál vznikající v prostoru vytěžené pískovny a rekultivované skládky), Sokolov (areál vzniknuvší na výsypce bývalého povrchového dolu Silvestr), v Praze pak golfový areál v Hostivaři (území bývalých navážek odpadu a suti) a v Hodkovičkách (v zátopové oblasti v místě původních černých skládek).

Vodní management golfového hřiště

Jak uvádí např. Petříková (2010), minimální požadavek na průměrný hodinový přítok vody do zdroje pro zavlažování golfového hřiště představuje $13 \text{ m}^3 \cdot \text{h}^{-1}$ nebo

Golfový areál Botanika (Horní Bezděkov, Unhošť, 2011). Foto: Dušan Piederma

3,5 l.s⁻¹, jenž ovšem nemusí každá lokalita splňovat. Výše uvedené hodnoty se nicméně používají pro extrémní letní období s minimem srážek a s vysokými teplotami. Po většinu ostatního období jsou pak závlahové potřeby výrazně nižší. Protože jen minimum golfových hřišť disponuje takovýmto přirozeným zdrojem vody, jsou obvykle do terénu zakomponovávány otevřené umělé nádrže. Řada *greenkeeperů* (golfových zahradníků) nicméně dopřává travnímu porostu výrazně vyšší závlahové dávky, čímž dochází nejen k nadměrné spotřebě vody, ale zvyšuje se i možnost intenzivnějšího vyplavování hnojiv a riziko vzniku houbových chorob.

Vedle umělých nádrží jsou významným vodním prvkem golfových hřišť i mokřady, které jsou sice hráči golfu vnímány povětšinou spíše negativně, ale pro volně žijící živočichy, cenné místní biotopy, pro udržování biodiversity i pro místní hydrologické podmínky jsou

v podstatě nedocenitelné. Navíc i přirozenější vzhled golfového hřiště, jež mu dodávají, jej může činit nejen náročnějším, ale snad i lákavějším.

Užívání pesticidů a umělých hnojiv

Golf jako sport je obvykle spojován s představou ozdravného pobytu a procházky v přírodě. S trochou nadsázky lze tvrdit, že takováto „procházka“ se může uskutečnit i v oblasti, která je čerstvě ošetřena pesticidy a při troše „štěstí“ lze potkat i auto právě rozprašující chemikálie.

Používáním pesticidů (nejen) na golfových hřištích se do přírodního koloběhu dostávají látky, které znamenají značnou zátěž a riziko pro všechny organismy včetně člověka.

Zastánci oficiálně zaregistrovaných přípravků tvrdí, že jejich užívání je bezpečné, pokud jsou dodržovány návody a koncentrace. Naproti tomu odpůrci pesticidů v posledním období propagují myšlenku budování tzv. organických golfových hřišť, jejichž údržba by se obešla bez těchto syntetických chemikálií. V rámci preferovaných organických přístupů by podle nich bylo možné se spoléhat na určitou schopnost autoregenerace travníku, schopnost samouzdravení či na ruční trhání plevelů. Budoucnost údržby golfových hřišť lze však nejspíše spatřovat v kombinaci obou přístupů, klasického i organického, s tím, že posledně jmenovaný by začal postupně převažovat.

Šlechtění travníků a travin pro golfová hřiště

Je známo, že mezi travní druhy nejčastěji používané pro golfová hřiště patří psineček, lipnice, jilek, metlice,

Tab. 1. Počet znormovaných hřišť a registrovaných hráčů v ČR

Rok	1990	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Počet znormovaných hřišť	8	12	13	15	22	22	32	39	44
Počet registrovaných hráčů	2 000	4 159	4 582	5 461	7 124	8 589	10 003	12 928	16 023
Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Počet znormovaných hřišť	55	60	68	74	78	82	89	93	96
Počet registrovaných hráčů	19 240	23 366	28 726	35 369	41 393	46 331	49 849	52 971	55 547

Zdroj: <http://www.cgf.cz/DocumentFolderDetail.aspx?IDMenu=39122985&IDDDocumentFolder=47533>

kostrava a řada jejich odrůd. Nicméně lze tvrdit, že neexistuje optimální složení travní směsi, neboť se vždy nutně liší podle pedologických a klimatických poměrů dané lokality a proměňuje se také v souvislosti s novými poznatky jak v oblasti trávníkářství, tak v oblasti šlechtitelství nových odrůd (Hrabě, 2003).

Dalšími aktuálně diskutovanými možnostmi v souvislosti s pokryvem golfových hřišť je užití umělých povrchů, popř. užití geneticky upravených trav. Obě se však setkává s výraznou nepodporou environmentalistů.

Technické vybavení a zázemí golfových hřišť

Tradiční golfová hřiště byla v minulosti udržována ručně. V současné době je však takováto údržba nutně spojena s mechanizací a speciální profesí *greenkeeperů*. Nároky na strojový park a obecně na mechanizaci, zejména pokud jde o nejrůznější typy sekaček, postřikovačů, rozmetadel, vertikulátorů, travních traktorů, křovinořezů aj., souvisí nejen s velikostí golfového hřiště, ale i s jeho členitostí a plánovaným či reálným využíváním. V rámci nových trendů se na golfových hřištích lze stále častěji setkat i s podpovrchovými monitorovacími systémy nebo s využíváním solární energie, ať již jde o zastřešená venkovní parkoviště nebo solární golfová vozítka.

Mezi technické vybavení golfových hřišť však patří i další zařízení a objekty typu šaten, kluboven, půjčoven golfového vybavení či hospodářských budov; zde ze sociálně-ekologického hlediska může být problémem zejména jejich vkusnost nebo nevkusnost.

Ekologická situace současných českých golfových hřišť

Jak tedy lze celkově hodnotit stav českých golfových hřišť z ekologického hlediska? Jsou golfová hřiště spíše negativním nebo pozitivním prvkem pro naše životní prostředí? Podle on-line verze časopisu *Golf* (<http://www.golf.cz/novinky/skodi-hriste-prirod/>) neexistují v Česku žádné vysloveně ekologicky sporné a životnímu prostředí škodlivé projekty golfových hřišť. Většinu z nich lze zařadit do skupiny takových, které původní krajinu sice částečně přemění, ale nijak ji neznehodnotí ani nepoškodí; zpravidla se jedná o menší golfová hřiště (např. Poděbrady či Janov). V některých případech a rovinatých oblastech může dokonce areál golfového hřiště přispět ke zvýšení přírodní rozmanitosti dané lokality (např. u Mladé Boleslavi).

Další skupinu golfových areálů tvoří ty, které vznikly jako projekty revitalizují zdevastovanou krajinu a mění ji tak k lepšímu. Jde zejména o hřiště v bývalých silně industrializovaných oblastech, v prostorách býva-

lých lomů, výsypek, úložišť či záplavových oblastech, ale potenciálně i v blízkosti dálnic.

Posledním typem golfových hřišť jsou areály relativně v Česku nejproblémovější, a to areály vyznačující se jednak mohutnými a často zbytečnými přesuny velkého množství zeminy (např. u zámku Konopiště), jednak golfová hřiště vzniklá v zámeckých parcích či v blízkosti hradních objektů (např. u zámku ve Slavkově, Kynžvartě, Hluboké nad Vltavou, Kravařích, Šilheřovicích či u hradu Karlštejna), jež výrazně omezují či znemožňují volný pohyb turistů v těchto prostorech. Dochází tak ke zbytečnému konfliktu a konkurenci golfové a poznávací turistiky.

* * *

Česko je dnes ve východní Evropě po všech stránkách bezesporu golfová velmoc. Z environmentálního hlediska lze konstatovat, že boom výstavby golfových hřišť, který se odehrál zhruba od poloviny devadesátých let 20. století, zde nezpůsobil vážnější problémy, v mnoha případech se pak golfová hřiště osvědčila jako vhodné revitalizační projekty pro obnovu zdevastované krajiny.

Z hlediska rýsujících se trendů lze v budoucnu očekávat, že v ideálním případě by se ekologicky ohleduplný golf měl a mohl hrát na organických hřištích vystavených na území brownfieldů a zemědělsky nevyužívaných pozemků, v blízkosti středně velkých a větších aglomerací, při maximálním využití solárních či jiných alternativních zdrojů energie a recyklovatelných zdrojů vody. Je žádoucí, aby i za cenu určité vizuální nedokonalosti (či nepohodlnosti pro hráče) poskytovala organická golfová hřiště i útočiště pro volně žijící živočichy. Golf by se tak (nejen v Česku) mohl v blízké době vrátit ke svým kořenům, a to jak ve smyslu dostupnosti pro širší skupinu zájemců, tak ve smyslu „zeleného sportu“.

Literatura

- Hrabě, F. a kol.: Trávy a trávníky: Co o nich ještě nevíte. Olomouc: Hanácká reklamní, 2003, 158 s.
 Petříková, M.: Environmentální pozadí golfových hřišť. Green jako potenciální hrozba. Diplomová práce. Brno: Masarykova universita v Brně, Fakulta sociálních studií, 2010, 91 s.

RNDr. Eva Heřmanová, Ph.D., eva.hermanova@seznam.cz
Katedra managementu Fakulty podnikohospodářské Vysoké školy ekonomické v Praze, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha